

XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC – VAI TRÒ, NỘI DUNG, Ý NGHĨA VÀ PHƯƠNG THỨC THỰC HIỆN

NGUYỄN THỊ BÍCH THỦY (*)

TÓM TẮT

Xã hội hóa giáo dục là một chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước để phát triển sự nghiệp giáo dục, đáp ứng nhu cầu học tập suốt đời của mọi người dân trong bối cảnh công nghiệp hóa hiện đại hóa đất nước và nền kinh tế tri thức. Xã hội hóa giáo dục đóng vai trò quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và phát triển giáo dục. Để công tác xã hội hóa giáo dục đạt kết quả tốt, cần nắm vững vai trò, mục tiêu, nội dung, hình thức tổ chức về thực hiện xã hội hóa giáo dục.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Xã hội hóa giáo dục là vận động và tổ chức mọi lực lượng xã hội cùng tham gia phát triển sự nghiệp giáo dục đào tạo, tham gia vào quá trình giáo dục. Xã hội hóa giáo dục cũng chính là tạo điều kiện để mọi người dân được thụ hưởng các thành quả do hoạt động giáo dục đem lại, làm cho giáo dục trở thành sự nghiệp của từng cộng đồng xã hội, làm cho học tập trở thành một hoạt động thường xuyên của mọi người, vì chất lượng cuộc sống bản thân và sự phồn vinh của đất nước.

Trong bối cảnh nước ta, xã hội hóa giáo dục trước hết được hiểu là một sự nghiệp rộng lớn, đầy trách nhiệm và sự quan tâm chăm sóc của Đảng, Nhà nước, các cơ quan đoàn thể các tổ chức kinh tế, xã hội và toàn dân chăm lo cho phát triển giáo dục và đào tạo không chỉ với thế hệ trẻ mà đối với tất cả mọi công dân Việt Nam không biệt già, trẻ,

nam, nữ, giàu, nghèo, dân tộc, cương vị, vị trí xã hội, ai muốn học, học gì, học bằng cách nào, học như thế nào phù hợp với hoàn cảnh, năng lực,... cũng được tạo điều kiện tốt nhất có được để học.

Như vậy, xã hội hóa giáo dục là thực hiện bản chất xã hội của sự nghiệp giáo dục, huy động các lực lượng của cộng đồng xã hội làm giáo dục, tạo môi trường cho giáo dục phát huy tối đa vai trò của mình, làm cho giáo dục đáp ứng có hiệu quả nhu cầu thực tế của xã hội. Cụ thể hơn, đó là sự kết hợp tăng cường đầu tư cho giáo dục của Nhà nước với việc đẩy mạnh đa dạng hóa các loại hình trường lớp, dưới sự quản lý của Nhà nước và tổ chức tốt sự phối hợp giữa gia đình - nhà trường - xã hội cùng chăm lo cho sự nghiệp giáo dục.

2. VAI TRÒ, NỘI DUNG, Ý NGHĨA CỦA XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC

Giáo dục mang bản chất xã hội. Xã hội càng phát triển thì vai trò của giáo dục càng lớn. Trong quá trình phát triển của xã hội, giáo dục là yếu tố cơ bản quan trọng nhất, là hạt nhân của mọi sự phát triển. Điều này có nghĩa là không thể tách rời giáo dục ra khỏi xã hội, hay nói cách khác, không có giáo dục đứng ngoài xã hội, không có xã hội nào phát triển không gắn liền với vai trò lịch sử của một nền giáo dục. Sự tồn tại của giáo dục luôn chịu sự chi phối của trình độ phát triển kinh tế xã hội và ngược lại. Điều này phản ánh tính chất xã hội của giáo dục.

(*) Thạc sĩ. Phó Chủ tịch Liên đoàn Lao động Thành phố Hồ Chí Minh.

Giáo dục luôn là vấn đề trung tâm của đời sống xã hội vì nó quyết định tương lai của mỗi người và của cả xã hội. Giáo dục là một tổ chức, một thể chế, bao gồm: một vùng lãnh thổ, hệ thống giáo dục quốc dân của một nước, một địa phương; nhà trường; các cơ quan giáo dục ngoài nhà trường, các đoàn thể, gia đình. Với nghĩa này xã hội hóa giáo dục cũng đồng nghĩa với xã hội hóa sự nghiệp giáo dục. Mặt khác giáo dục là một hoạt động, một quá trình. Đó là hoạt động dạy và hoạt động học; hoạt động giáo dục, đào tạo, hình thành và phát triển nhân cách người học và con người nói chung. Đó là một quá trình. Trong nhà trường quá trình giáo dục cũng là một quá trình xã hội nhưng là tập trung của mọi quá trình xã hội khác. Công tác chuyên môn cũng như công tác quản lý nhà trường là thiết kế, tổ chức, vận hành, kiểm tra điều chỉnh quá trình giáo dục. Quá trình đó có thể là một tiết lên lớp, một buổi lao động của học sinh là các quá trình bộ phận của một quá trình tổng thể của hoạt động giáo dục và mở rộng ra không chỉ ở một lớp học mà ở cả một bậc học, một cấp học. Như vậy giáo dục với tư cách là một hoạt động, một quá trình chính là nội hàm trung tâm của khái niệm xã hội hóa giáo dục.

Phải khẳng định, xã hội hóa giáo dục là tinh thần, là nội dung quan trọng nhất của cải cách giáo dục, đảm bảo sự thành công của cải cách giáo dục. Nhiều tác giả có tâm huyết quan tâm nghiên cứu và đưa ra những giải pháp cho chương trình xã hội hóa giáo dục nhưng thực tế chưa ghi nhận được nhiều thành công. Xã hội hóa giáo dục cần được nhận thức lại và giải quyết trên cơ sở hợp lý hơn.

Xã hội hóa giáo dục có tác dụng tích cực đến quá trình xã hội hóa con người, xã hội hóa cá nhân. Thực hiện xã hội hóa giáo dục là duy trì mối liên hệ phổ biến có tính quy luật giữa cộng đồng và xã hội, làm cho giáo

dục phát triển phù hợp với sự vận động của xã hội. Nội dung quy luật này là ở chỗ: Mọi người phải làm giáo dục để giáo dục cho mọi người. Nghĩa là xã hội hóa giáo dục có hai phương diện: Mọi người có trách nhiệm, nghĩa vụ chăm lo phát triển giáo dục và giáo dục là nhằm mục đích phục vụ cho mọi người, tạo điều kiện để mọi người ở mọi độ tuổi, ở mọi vùng được học tập, học thường xuyên, học suốt đời nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống.

Hai phương diện trên đã nêu rõ hai yêu cầu cơ bản thuộc về bản chất giáo dục là: xã hội hóa trách nhiệm, nghĩa vụ của mọi người đối với giáo dục và xã hội hóa về quyền lợi giáo dục nghĩa là mọi người có quyền được thụ hưởng mọi thành quả của giáo dục. Hai yêu cầu này có quan hệ chặt chẽ và có sự tác động lẫn nhau, trong đó xã hội hóa quyền lợi giáo dục là mục tiêu, cốt lõi của xã hội hóa giáo dục, làm sao mọi người đều được học tập. Trong hoạt động thực tiễn, cần phân biệt rõ tính chất xã hội của giáo dục và xã hội hóa giáo dục. Nếu không có định hướng rõ ràng thì bản thân hoạt động giáo dục vẫn có tính chất xã hội một cách tự phát nhưng không thể đạt tới trình độ xã hội hóa đích thực theo ý nghĩa xã hội và nhân văn của nó.

3. PHƯƠNG THỨC TỔ CHỨC THỰC HIỆN XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC

Xã hội hóa giáo dục là cách nói vắn tắt, ngắn gọn của xã hội hóa công tác giáo dục. Cần xác định rõ rằng: Nội hàm xã hội hóa giáo dục ở đây thuộc phạm trù phương thức, phương châm, cách làm giáo dục, thuộc phương thức tổ chức và quản lý giáo dục đúng với bản chất và nội dung xã hội hóa. Có nhiều hình thức tổ chức xã hội hóa giáo dục:

- *Huy động toàn xã hội đóng góp nhân lực, tài lực, vật chất, thực hiện đa dạng hóa các nguồn đầu tư vật chất cho giáo dục.* Điều này xuất phát từ mâu thuẫn cơ bản, kéo dài

là mâu thuẫn giữa yêu cầu phát triển giáo dục ngày càng tăng và khả năng có hạn của những điều kiện vật chất – tài chính cho sự phát triển đó. Xuất phát từ những quan điểm rất tích cực về vai trò của giáo dục trong sự phát triển kinh tế xã hội của đất nước, trong những năm qua, mặc dù còn rất nhiều khó khăn, Nhà nước đã tăng dần tỉ trọng chi ngân sách cho giáo dục. Tuy nhiên giáo dục trong thực tế vẫn gặp nhiều khó khăn về điều kiện cơ sở vật chất - tài chính do vấn đề phát triển quy mô và những yêu cầu cần thiết để có được chất lượng trong giáo dục.

- *Các lực lượng xã hội tham gia phát triển quy mô - số lượng của giáo dục.* Đó là việc huy động toàn xã hội, nhất là cộng đồng địa phương tham gia thực hiện các chỉ tiêu kế hoạch phát triển giáo dục trên địa bàn. Các nội dung như phổ cập giáo dục các cấp học, phát triển các trung tâm học tập cộng đồng đang được các địa phương cùng với giáo dục triển khai có hiệu quả. Nhiều địa phương đã vận dụng tốt phương thức xã hội hóa để giải quyết vấn đề này và cùng với sự chỉ đạo của các cấp chính quyền và giáo dục, thu được kết quả tốt.

- *Các lực lượng xã hội tham gia vào việc đa dạng hóa các hình thức học tập, các loại hình trường lớp.* Phát triển kinh tế hàng hóa theo cơ chế thị trường, mở cửa và công nghiệp hóa hiện đại hóa đất nước đang đặt ra những yêu cầu mới cho xã hội và mở hướng phát triển cho từng cá nhân. Đó là yêu cầu về nhân lực, yêu cầu về trình độ văn hóa chung, về sự hình thành nghề và chuyển đổi nghề nghiệp, về đạo đức con người trong quan hệ xã hội đang đổi mới. Mỗi cá nhân cũng phải nỗ lực phát triển bản thân, vì sự thành đạt, thích ứng với những đổi mới kinh tế - xã hội.

Bản thân giáo dục cũng phải thích ứng với những biến đổi nói trên, tăng cường đầu vào, nâng cao chất lượng và hiệu quả giáo

dục, giải quyết đầu ra, thực hiện mục tiêu dân trí, nhân lực, nhân tài. Do đó đa dạng hóa các hình thức học tập và các loại hình nhà trường trở thành yêu cầu tất yếu. Xã hội hóa giáo dục là một giải pháp quan trọng, cần thiết và có hiệu quả để thực hiện yêu cầu nói trên.

- *Huy động toàn xã hội tham gia xây dựng môi trường thuận lợi cho việc giáo dục thế hệ trẻ.* Yêu cầu đặt ra là làm sao bảo đảm được tính tích cực của môi trường xã hội và nhất là sự thống nhất ảnh hưởng, thống nhất tác động mang tính giáo dục đối với thế hệ trẻ. Phải xây dựng được những môi trường giáo dục, tức là môi trường của hệ thống các mối quan hệ giáo dục một cách có ý thức giữa người giáo dục và người được giáo dục, nói cách khác giữa người dạy và người học. Đó là những môi trường xã hội được toàn thể xã hội chăm lo để trở thành những phương tiện, những điều kiện khách quan cho sự hình thành và phát triển nhân cách học sinh. Đó là một phần của giáo dục xã hội tạo nên nhân cách con người. Nó được thể hiện ở việc kết hợp các lực lượng xã hội, phát huy vai trò của các nhân tố xã hội để tạo ra những ảnh hưởng tích cực của môi trường trong việc giáo dục thế hệ trẻ; muốn tạo ra sự thống nhất ảnh hưởng giáo dục phải xây dựng các môi trường nhà trường, gia đình, xã hội và thực hiện sự phối hợp chặt chẽ giữa các yếu tố đó. Có nhiều môi trường nhỏ tác động đến nhân cách của thanh thiếu niên, cần phải tính đến một cách đầy đủ và tầm quan trọng của nó, ví dụ như nhóm bạn bè, nhóm hình thành trong thời gian rảnh rỗi, khu vực ở hay là nơi cư trú.

- *Thu hút các lực lượng xã hội tham gia vào quá trình giáo dục cùng với nhà trường.* Công tác xã hội hóa giáo dục không chỉ là vận động sự đóng góp tiền của xây dựng nhà trường, mà còn vận động xã hội tham gia vào việc giải quyết những vấn đề của giáo dục như đã nói ở các nội dung trên. Xã

hội hóa giáo dục phải tiến tới huy động toàn xã hội tham gia trực tiếp hoặc gián tiếp vào quá trình giáo dục tức là tham gia vào các hoạt động đào tạo con người. Đây là mức độ cao, một lĩnh vực khó khăn hơn của cuộc vận động xã hội hóa giáo dục. Các lực lượng xã hội có tiềm năng và thực sự có khả năng tham gia vào quá trình giáo dục, từ việc tham gia cụ thể hóa mục tiêu giáo dục, đóng góp vào nội dung giáo dục, tổ chức các hoạt động giáo dục, đến việc tham gia quản lý, đánh giá kết quả giáo dục.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Nghị quyết 29-NQ/TW Hội nghị Trung ương 8 khóa XI "Về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế"*.
2. Chính phủ (1999), *Chính sách xã hội hóa nhằm khuyến khích, huy động các nguồn lực trong nhân dân, trong các tổ chức thuộc mọi thành phần kinh tế để phát triển các hoạt động xã hội hóa lĩnh vực giáo dục, y tế, văn hóa, thể thao*, Nghị định số 73/1999/NQ-CP.

3. Chính phủ (2005), *Đẩy mạnh xã hội hóa các hoạt động giáo dục, y tế, văn hóa và thể dục thể thao*, Nghị định số 05/2005/NQ-CP.

4. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

5. Thủ tướng Chính phủ (2012), *Quyết định số 711/QĐ-TTg phê duyệt chiến lược phát triển giáo dục 2011 - 2020*, Hà Nội.

ABSTRACT

Educational socialism is a major policy of the Party and Government to develop education career and meet lifelong learning needs of all people in the country's context of industrialization and modernization and knowledge economy. Educational socialism plays an important role in the construction and development of education. For educational socialism to achieve good results, should understand the role, objectives, contents and forms of organization on the implementation of educational socialization.